

Da li talenat može da se istroši pre vremena?

Damjan Krstajić

Otprilike prethodnih trideset godina svake godine slavimo naše srednjoškolce koji postižu sjajne uspehe na međunarodnim takmičenjima iz matematike i fizike. Utisak mi je da u našem društvu postoji tendencija da se slave njihovi uspesi, a da uopšte ne postoji interes za to šta se kasnije dešava sa njima. Mišljenja sam da je prošlo dovoljno vremena da vredi uraditi ozbiljnu analizu i procenu koliko je posvećenost međunarodnim takmičenjima u tom dobu dobra za tu talentovanu decu na duge staze.

Kao matematičar ovde ću se samo baviti matematikom, ali mislim da slično važi i za prirodne nauke.

Prvo, hoću da naglasim da je veoma važno da deca redovno rešavaju zadatke iz matematike. To je jedan od načina da proverimo da li je dete razumelo gradivo.

Zadaci iz matematike su dosta praktični u prvim godinama obrazovanja deteta, a kasnije postaju sve više apstraktni. Veoma je važno razumeti da u ranom detetovom dobu, smisao rešavanja zadataka nije samo provera koliko je ono razumelo neku novu oblast već, između ostalog, i vežbanje koncentracije i stvaranje radnih navika. Tokom kasnijeg školovanja, smisao rešavanja zadataka je pre svega provera koliko je đak dobro razumeo gradivo.

Deca tokom školovanja, kao i na takmičenjima, dobijaju zadatke za koje se znaju rešenja. Za svaku pohvalu je kad neko dete može brzo da reši neki težak zadatak iz matematike. Problem može nastati ako dete odluči da se rano specijalizuje u brzom rešavanju zadataka iz matematike. Radi lakšeg razumevanja, evo hipotetičkog primera.

Neka je X osoba, koja je posle mukotrpnog rada i višegodišnjeg treniranja da brzo reši zadatke iz matematike, otišla na međunarodno takmičenje u srednjoj školi i proslavila nas. Neka bude da je kasnije izabrala studije matematike. U početku, osobi X će biti lakše od drugih, ali valja

naglasiti da tokom studija nema međunarodnih takmičenja u brzom rešavanju zadataka, već samo provera naučenog. Kako je obim gradiva na studijama veći u odnosu na srednjoškolska takmičenja, ne bi trebalo da nas začudi ako vremenom vršnjaci sustignu osobu X u razumevanju matematike.

Nakon studija dolazi ključan deo u karijeri matematičara. Tada se vidi ko može dati doprinos svetskoj matematici. Tada se vidi ko ima sposobnost da stvori nove teoreme ili da savlada probleme koje drugi do sada nisu uspeali da reše. Neko bi pomislio da će osobi X tada biti lakše nego drugima. Nisam siguran da mora da bude tako.

Da li se osoba X pripremila da rešava nešto što niko nije rešio pre nje? Da li je neko osobi X objasnio da u karijeri matematičara uopšte nije bitna brzina u rešavanju problema, kao što je to važno na srednjoškolskim takmičenjima? I ono što je, po mom mišljenju, potencijalno najproblematičnije, da li se osoba X do kraju studija istrošila?

Takmičenja iz matematike i fizike pre 35 godina (u moje vreme) bila su više igra, dok je poslednjih 20-30 godina to postala ozbiljna stvar. Da bismo mogli reći da su velika posvećenost srednjoškolskim olimpijadama dobra stvar za decu na duge staze, potrebno je proveriti šta je sa njima nakon 15, 20, 30 godina.

Razlog zašto je neophodno uraditi ozbiljnu analizu i procenu jeste taj što izvestan broj njih posle srednje škole nekako pregori i izgubi interesovanja, a očigledno su veliki talenti u pitanju. Da ponovim, svaka čast ovogodišnjim i prošlogodišnjim našim takmičarima, ali mi se ne sviđa što nema interesovanja za one koji su nas slavili pre 15-30 godina. Šta je sa njima danas?

Mišljenja sam da je veoma važno da se prilikom analize ne uzimaju pojedinačni primeri, već šira statistika. Zanima nas da li velika posvećenost međunarodnim takmičenjima u srednjoj školi daje pozitivan doprinos razvoju deteta na duge staze. Bilo bi zanimljivo da saznamo sledeće statistike: koliki procenat onih koji odlaze na međunarodna takmičenja završi fakultet? Koliki procenat njih doktorira? Da li možemo da kažemo da su oni, u proseku, posle 15-30 godina, u svojoj oblasti na svetskom nivou, kao kad su bili u srednjoj školi?

Mišljenja sam da tek kad dobijemo odgovore na ova pitanje, onda možemo dati sud o dobrobiti ili štetnosti ranom posvećivanju srednjoškolskim međunarodnim takmičenjima iz matematike.

Hoću da naglasim da ovde postoji jedna veoma osetljiva stvar. Zamislite da ste talenat koji je bio na međunarodnim takmičenjima u srednjoj školi i da ste se kasnije istrošili. Nema više benzina u rezervoaru, a okolina ima od vas velika očekivanja. Uopšte nije lako tim ljudima. Nije sva odgovornost na njima.